

Sınıf Öğretmenlerinin Kelime Öğretiminde Karşılaştıkları Sorunlar ve Kullandıkları Yöntem-Teknikler

Determining Primary School Teachers' Use of Methods/Techniques while Teaching Vocabulary and the Problems They Encounter

Esed YAĞCI*, Mehmet KATRANCI**, Özge ERDOĞAN***, Mehmet UYGUN****

Öz

Öğretmenlerin kelime öğretimi için kullandıkları yöntem ve tekniklerin zenginliği, öğrencilerin kelime dağarcıklarının geliştirilmesinde önemli ve etkili bir değişkendir. Kelime öğretiminin önemi göz önüne alınarak bu araştırmada sınıf öğretmenlerinin kelime öğretiminde karşılaştıkları sorunlar ile kullandıkları yöntem ve tekniklerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, var olan durumu olduğu gibi ortaya koyma amacı güdüldüğünden betimsel model kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ili merkez ilköğretim okullarında görev yapan 25 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan görüşme formu ile elde edilmiştir. Yapılan görüşmelerde elde edilen veriler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiş ve veriler betimsel analiz ile içerik analizi teknikleriyle incelenmiştir. Araştırmada elde edilen sonuçlar, sınıf öğretmenlerinin kelime öğretiminde kullandıkları yöntem ve tekniklerin yeterince çeşitlilik göstermediğini ortaya koymaktadır. Ayrıca öğretimi yapılacak kelimelerin soyut olması, öğrencilerin kelimeyi ilk defa duymaları ve öğrenilen kelimelerin kısa sürede unutulması kelime öğretiminde öğretmenlerin en sık karşılaştığı sorunların başında geldiği belirlenmiştir.

Anahtar sözcükler: Kelime öğretimi, sınıf öğretmeni, yöntem ve teknikler.

Abstract

Primary school teachers have an important role and responsibility in improving their students' vocabulary knowledge. The variety of methods and techniques that teachers use while teaching vocabulary is a crucial and efficient variable in improving students' vocabulary. Considering the importance of vocabulary teaching, in this study, it is aimed to identify the methods and techniques that teachers use while teaching vocabulary and the problems they encounter. The descriptive model was used to present the findings of the study. The study was carried out with 25 primary school teachers from Ankara. The data was collected through an interview form consisting semi-structured questions. The data was recorded and investigated through descriptive and content analysis techniques. Findings revealed that the method and techniques that the teachers use while teaching vocabulary didn't show variety. Furthermore, that the words to be taught are abstract and the students heard them for the first time seem to be a reason for their forgetting of them in a short span of time.

Key words: Vocabulary teaching, primary school teacher, method-technique

* Yrd. Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, e-posta: esed@hacettepe.edu.tr

** Yrd.Doç.Dr., Hacettepe Üniversitesi, e-posta: mtkatranci@gmail.com

*** Arş. Gör. Dr., Hacettepe Üniversitesi, e-posta: erdoganozge.edu@gmail.com

**** Yrd.Doç.Dr., Hacettepe Üniversitesi, e-posta: muyguntr@gmail.com

Giriş

Günümüzde hızlı bir şekilde değişen ve gelişen çağa ayak uydurabilen bireyler yetiştirmek eğitimin önemli hedeflerinden biri haline gelmiştir. Bu değişim ve gelişime bağlı olarak bireylerden; üst düzey, eleştirel ve yaratıcı düşünme, problem çözme gibi becerilere sahip olmaları beklenmektedir. Bu niteliklerin tümü dil becerileri ile zihinsel becerilerin etkili bir şekilde kullanılmasının önemini gündeme getirmektedir. Buradan hareketle düşünen ve bilişsel işlemleri başarılı bir şekilde gerçekleştiren bireylerin yetiştirilmesinde dil ve dilin kullanımı önem kazanmaktadır.

Dil, düşünce, duygu ve isteklerin bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan ögeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü gelişmiş bir dizgedir (Aksan, 1990). Dil düşünceye biçim veren, onu kendi kalıbına koyan bir altyapı özelliği göstermektedir. İnsanların düşünce dünyası dile hâkim olma gücü ile sınırlıdır. Kişi bir dile ne kadar hâkim ise bir konuda düşünce üretme, bir yargıya varma, mukayese etme, sonuç çıkarma, yorumlama gücü de o kadar ileridir (Barın ve Demir, 2006). Dil aynı zamanda insanların birbirlerine bilgi, düşünce ve eğilimleri aktarabilmesini, duygularını ifade edebilmesini sağlar (İpek ve Bilgin, 2007). Kişinin iletişim yeteneğini büyük ölçüde, onun iletişim aracı olan dili kullanabilme becerisi belirler (Sever, 2004). Kelimeler de iletişim kurmada, duygu ve düşüncelerin başkasına aktarılmasında oldukça önemli bir yere sahiptir. İnsanın düşünce dünyasını saran simgeler ve onların yerini tutan kelimeler, sözlü ve yazılı iletişim sürecinde düşünme, kavrama, karar verme ve tepkide bulunma gibi süreçleri harekete geçirmektedir. Başka bir deyişle kelimeler, günlük hayatta yazılı ve sözlü iletişimin olmazsa olmazlarıdır. Düşünme süreçleri ile anlama ve anlatma becerilerinin etkin kullanımı zengin kelime hazinesi, başka bir ifade ile kelime dağarcığına bağlıdır (Vygotsky, 1998; Sever, 2004; Çetinkaya, 2005; Karatay, 2007).

Bir insanın kullandığı kelimelerin tümüne kelime dağarcığı denir (Vardar, 1998). Kelime dağarcığı, kelimenin anlamını bilme ve kelimeyi uygun bir şekilde kullanabilme becerisidir (Nguyen ve Khuat, 2003; Sinatra, 2008). Kelime dağarcığı başka bir ifadeyle kişinin bildiği, anladığı ve kullandığı kelimelerin tamamıdır (Akyol ve Temur, 2007). Kelime dağarcığının gelişimi yaşam boyu devam eden bir süreçtir (Rupley ve Nichols, 2005). Kelime dağarcığı bireyin okuduğunu ve dinlediğini anlama becerisinde, kendini ifade edebilmesinde ve okul başarısında oldukça önemli bir rol oynamaktadır (Venetis, 1999; Foil ve Alber, 2002; Biemiller, 2003; Biemiller ve Boote, 2006; Gardner, 2007; Nelson ve Stage, 2007). Aynı zamanda bireyin dil, zihinsel, sosyal ve iletişim becerilerinin gelişimi açısından da önemlidir. Bireyin düşüncelerini doğru ifade edebilmesi, toplum içinde daha sağlıklı iletişim kurabilmesi ve dile hâkim olarak onu etkili bir şekilde kullanabilmesi zengin bir kelime dağarcığına sahip olmasına bağlıdır.

Birey, kelime dağarcığında birçok kelime bulundurmasına rağmen bu kelimelerin tamamını konuşma ve yazı dilinde kullanmayabilir. Kelime dağarcığı üzerine yapılan araştırmalar kelime dağarcığının aktif ve pasif kelime dağarcığı olmak üzere iki bölümde ele alındığını ortaya koymuştur. Aktif kelime dağarcığı insanların günlük hayatlarında kullandıkları kelimelerden oluşur. Pasif kelime dağarcığı ise insanların anlamını bildiği ama kullanmadığı kelimelerden oluşmaktadır (Güleryüz, 2006). Aktif kelimelerin sayısı, pasif kelimelere göre daha az olmaktadır. Çünkü insanlar dinleyerek, okuyarak ve görerek değişik konulardaki binlerce kelimeyi anlayabilirler. Ancak uğraşları ve ilgileri doğrultusundaki kelimeleri seçerek kullanırlar (Özbay ve Melanlıoğlu, 2008). Bu bağlamda kelime dağarcığını zenginleştirmenin amacı hem pasif hem de aktif kelimelerin sayısı artırmak ve bu kelimelerin kalıcı olmasını sağlamaktır.

Öğrencinin kelime dağarcığını zenginleştirmek, bildiği kelimelerin sayısını arttırmak anlamına gelmektedir. Ancak "bilmek" kelimesinin taşıdığı anlam belirginleştirilirse, kelime öğretiminin sınırları da belirginleşir. Herhangi bir kelimeyi bilmek, o kelimeyi doğru seslendirmek, doğru yazmak; konuşurken ve yazarken yerinde kullanmak; okuduğunda ya da duyduğunda da ne ifade ettiğini anlamak demektir. Bundan dolayı kelime öğretimi, kelimenin doğru söylenmesini ve yazdırmasını; hangi bütün içinde ne anlama geldiğini öğretmeyi kapsamalıdır (Yangın, 2002). Kelime öğretimi sadece yeni öğrenilecek kelimeleri değil önceden bilinen kelimelerin farklı anlamlarını da öğretmeyi kapsar (Sinatra,

2008). Kelime öğretimi, kelimenin sadece sesinin ve sözlük anlamının bilinmesiyle sonuçlandığında, anlamlı olmayan bir öğrenme gerçekleşmiş olacaktır. Kelimenin sözlük anlamının bilinmesi onun yazılı ve sözlü dilde kullanılabilmesi anlamı taşımaz. Kelimenin temsil ettiği anlam bireyin zihninde oluşmadıkça, kelime soyutluktan kurtarılmış sayılamaz (Acat, 2008). Bu nedenle kelimelerin zihinde somut bir anlam oluşturmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Bu çalışmalar, öğrencilerin kelimeleri doğru ve yerinde kullanmayı öğrenmelerini, kelimelerin farklı anlamlarının (yakın, zıt, eş vb. anlam) farkına varmalarını, anlam ile birlikte kelimelerin yapısı hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamaya yönelik olmalıdır.

Kelime öğretiminde en çok bilinen ve en sık kullanılan yöntemlerin başında kelimelerin anlamının sözlükten bulunması gelmektedir. Ancak kelime öğretimi sözlükten kelimenin anlamının bulunması ve bunun bir cümlede kullanılması gibi mekanik etkinlikler zinciriyle yürütülen çalışmaları değil kelimelerin başka anlamlarla ilişkilendirildiği karmaşık bir süreci kapsamaktadır. Bu nedenle kelime öğretimi çalışmalarında öğrencilerin seviyelerine, ilgi ve ihtiyaçlarına uygun farklı öğretim yöntem ve tekniklerinden yararlanılmalıdır (Akyol, 1997; Acat, 2008). Kelimelerin hem kalıcı olmasında hem de aktif kelime dağarcığında yer almasını sağlayabilecek yöntem ve tekniklerden bazıları; sözlükten yararlanma (İnce, 2006; Temur, 2006; Akyol ve Temur, 2007; Gardner, 2007), oyunla öğretim, kelimenin son harfinden kelime üretme, bilmece, şarkı, kelime defteri oluşturma, gözlem ve yaşantılardan yararlanma (İnce, 2006), karışık olarak verilen harflerden kelime oluşturma, kavram haritasından yararlanma, kelime kökünden yeni kelimeler türetme, tekerlemelerden yararlanma, kelime-anlam eşleştirme, piramit, atasözü ve deyimlerden yararlanma (Akyol ve Temur, 2007), çağrışım, cümledeki noktalı yerler uygun kelime yazma (İnce, 2006; Akyol ve Temur, 2007), bulmaca (Foil ve Alber, 2002; İnce, 2006; Akyol ve Temur, 2007), farklı metin türleri ile çalışma (Rupley ve Nichols, 2005; Temur, 2006; Gardner, 2007; Gill, 2007), cümleden anlam buldurma (İnce, 2006; Temur, 2006; Akyol ve Temur, 2007), anlam haritası (Foil ve Alber, 2002; Rupley ve Nichols, 2005; Temur, 2006; Akyol ve Temur, 2007), kelime-görsel eşleştirme (Foil ve Alber, 2002; Akyol ve Temur, 2007), görsellerden yararlanma (Rupley ve Nichols, 2005; İnce, 2006; Akyol ve Temur, 2007), drama (Foil ve Alber, 2002; İnce, 2006), konuşma etkinlikleri (İnce, 2006; Temur, 2006), kelimeyi cümle içinde kullanma, kelime ile ilgili resim yapma, kelimelerden hikâye oluşturma, resimli sözlük kullanmadır.

Türkçe dersi (1-5. Sınıflar) öğretim programının öğrenme-öğretme sürecinde anahtar kelimelerle çalışma, anlamı bilinmeyen kelimelerle çalışma, söz varlığını geliştirme, söz varlığını kullanma gibi kelime dağarcığını geliştirmeye yönelik aşamalara yer verilmiştir. Öğretmenlerin bu aşamalarda kelime öğretimi için kullandıkları yöntem ve tekniklerin zenginliği, öğrencilerin kelime dağarcıklarının geliştirilmesinde önemli ve etkili bir değişkendir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Kelime dağarcığının geliştirilmesi sürecinin bir bütün olarak ele alınması için öğretmenlerin kelime öğretiminde kullandıkları yöntem ve teknikler ile karşılaştıkları sorunların belirlenmesi önemlidir. Çünkü öğretmenlerin bu süreçte kullandıkları yöntem ve teknikler, yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlara yönelik buldukları çözümler öğrencilerin kelime dağarcığının geliştirilmesini doğrudan etkilemektedir. Buradan hareketle bu çalışmada sınıf öğretmenlerinin kelime öğretiminde karşılaştıkları sorunlar ile kullandıkları yöntem ve tekniklerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Sınıf öğretmenlerinin kelime öğretiminde kullandıkları yöntem ve teknikler nelerdir?
2. Sınıf öğretmenleri, kelime öğretiminde kullandıkları yöntem ve teknikleri nereden öğrenmişlerdir?
3. Sınıf öğretmenlerinin kelime öğretiminde etkili olduklarını düşündükleri yöntem ve teknikler nelerdir?
4. Sınıf öğretmenleri, öğretimi yapılacak kelimeleri nasıl belirlemektedirler?
5. Sınıf öğretmenlerinin kelime öğretiminde karşılaştıkları sorunlar nelerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Sınıf öğretmenlerinin kelime öğretiminde kullandıkları yöntem ve teknikler ile karşılaştıkları sorunların belirlenmesinin amaçlandığı bu araştırmada, var olan durumu olduğu gibi ortaya koyma amacı güdüldüğünden betimsel model kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin toplanması, analizi ve yorumlanmasında nitel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, alguların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Çalışma Grubu

Araştırma, Ankara ili merkez ilköğretim okullarında görev yapan sınıf öğretmenleri ile yürütülmüştür. Araştırmaya, amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme yoluyla seçilen 25 sınıf öğretmeni katılmıştır. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme yönteminde araştırmacı yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçer. Bu örnekleme yöntemi araştırmaya hız ve pratiklik kazandırır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan görüşme formu ile elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmede, katılımcıya önceden belirlenmiş sorular sorulur. Bunun yanı sıra gerekli görülen yerlerde yeni sorular sorulabilir veya bazı soruların sorulmasından vazgeçilebilir (Karasar, 2011). Araştırmada, öğretmenlerle yapılacak görüşmeler için öncelikle araştırmacılar tarafından görüşme soruları hazırlanmıştır. Hazırlanan görüşme sorularıyla ilgili üç konu alanı uzmanının görüşleri alınmıştır. Daha sonra iki sınıf öğretmeni ile ön görüşme yapılarak görüşme formuna son şekli verilmiştir. Araştırmada yapılan görüşmelerde elde edilen veriler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiş ve daha sonra kayıt altına alınan veriler düz metin hâline getirilmiştir. Düz metin hâlindeki veriler matrise yerleştirilmiştir. Matris üzerindeki veriler kodlanarak bilgilerin hangi sıklıkla tekrar edildiğine bakılmıştır. Buna göre düzenlenen bulgular frekans ve yüzde tabloları şeklinde verilmiştir. Bulgular sunulurken görüşüne başvuru alan öğretmenlerin kendilerine sorulan sorulara verdikleri birden fazla yanıtlar dikkate alınmıştır. Ayrıca araştırmada elde edilen bulgular, sınıf öğretmenlerinin sorulara verdiği cevaplardan alıntılar yapılarak desteklenmiştir.

Araştırmada elde edilen veriler betimsel analiz ve içerik analizi tekniği ile incelenmiştir. İçerik analizinde temel amaç toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde ise, elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analizde, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Bulgular

Araştırma kapsamında yapılan inceleme sonucunda elde edilen bulgular araştırmanın alt amaçları doğrultusunda; sınıf öğretmenlerinin kelime öğretiminde kullandıkları yöntem ve teknikler, kelime öğretiminde kullandıkları yöntem ve teknikleri nereden öğrendikleri, kelime öğretiminde etkili olduğunu düşündükleri yöntem ve teknikler ile öğretimi yapılacak kelimelerin belirlenmesi ve sınıf öğretmenlerinin kelime öğretiminde karşılaştıkları sorunlar başlıkları altında sunulmuştur.

1. Sınıf Öğretmenlerinin Kelime Öğretiminde Kullandıkları Yöntem ve Teknikler

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerine kelime öğretiminde hangi yöntem ve teknikleri kullandıkları sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlardan elde edilen bulgular Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1.

Sınıf Öğretmenlerinin Kelime Öğretiminde Kullandıkları Yöntem ve Teknikler

	f	%
Sözlükten yararlanma	14	18.9
Kelimeyi cümle içinde kullanma	12	16.2
Kelime-anlam eşleştirme	11	14.9
Bulmaca	8	10.8
Oyunla öğretim	7	9.5
Farklı metin türlerini okuma	6	8.1
Drama	5	6.8
Cümleden anlam buldurma	4	5.4
Görsellerden yararlanma	2	2.7
Kelimelerden hikâye oluşturma	2	2.7
Resimli sözlük kullanma	1	1.4
Atasözü ve deyimlerden yararlanma	1	1.4
Kavram haritasından yararlanma	1	1.4

Tablo 1 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin kelime öğretiminde en çok kullandıkları yöntem ve tekniklerin sözlükten yararlanma (% 18.9), kelimeyi cümle içinde kullanma (% 16.2) ve kelime-anlam eşleştirme (% 14.9) olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin kelime öğretiminde en az kullandıkları yöntem ve tekniklerin ise resimli sözlük kullanma (%1.4), atasözü ve deyimlerden yararlanma (%1.4) ve kavram haritasından yararlanma (%1.4) olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin kelime öğretiminde kullandıkları yöntem ve teknikler incelendiğinde çoğunlukla fazla zaman almayan ve uygulanması kolay olan çalışmalara yer verdikleri söylenebilir.

2. Sınıf Öğretmenlerinin Kelime Öğretiminde Kullandıkları Yöntem ve Teknikleri Nereden Öğrendiklerine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında görüşüne başvurulmuş sınıf öğretmenlerine kelime öğretiminde kullandıkları yöntem ve teknikleri nereden öğrendikleri sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlardan elde edilen bulgular Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2.

Sınıf Öğretmenlerinin Kelime Öğretiminde Kullandıkları Yöntem ve Teknikleri Nereden Öğrendikleri

	f	%
Bireysel çalışma	21	67.7
Lisans eğitimi	7	22.6
Hizmet içi eğitim	3	9.7

Tablo 2 incelendiğinde görüşüne başvurulan sınıf öğretmenlerinin % 67.7'sinin bireysel çalışmayla, % 22.6'sının lisans eğitiminde ve % 9.7'sinin ise hizmet içi eğitimde kelime öğretimine yönelik yöntem ve teknikleri öğrendikleri görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin kelime öğretiminde kullandıkları yöntem ve teknikleri çoğunlukla bireysel çalışma ile öğrenmiş olmaları; lisans eğitiminde öğrenme oranının ise düşük düzeyde kalması dikkat çekici bir bulgu olarak görülmektedir.

3. Sınıf Öğretmenlerinin Kelime Öğretiminde Etkili Olduğunu Düşündükleri Yöntem ve Tekniklere İlişkin Görüşleri

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerine "Kelime öğretiminde hangi yöntem ve tekniklerin etkili olduğunu düşünüyorsunuz?" sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin kelime öğretiminde etkili olduğunu düşündükleri yöntem ve tekniklere ilişkin bulgular Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3.

Sınıf Öğretmenlerinin Kelime Öğretiminde Etkili Olduğunu Düşündükleri Yöntem ve Teknikler

	f	%
Oyunla öğretim	9	22.5
Drama	8	20
Görsellerden yararlanma	7	17.5
Bulmaca	4	10
Farklı metin türlerini okuma	3	7.5
Kelimeyi cümle içinde kullanma	3	7.5
Kelime-anlam eşleştirme	2	5
Atasözü ve deyimlerden yararlanma	1	2.5
Cümleden anlam buldurma	1	2.5
Resimli sözlük kullanma	1	2.5
Sözlükten yararlanma	1	2.5

Tablo 3 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin kelime öğretiminde etkili olduğunu düşündükleri yöntem ve tekniklerin oyunla öğretim (% 22.5), drama (% 20) ve görsellerden yararlanma (% 17.5) olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin kelime öğretiminde daha az etkili olduğunu düşündükleri yöntem ve tekniklerin ise sözlükten yararlanma (% 2.5), resimli sözlük kullanma (%2.5) ve cümleden anlam buldurma (% 2.5) olduğu tespit edilmiştir. Görüşüne başvurulan öğretmenlerin kelime öğretiminde etkili olduğunu düşündükleri yöntem ve teknikler ile kelime öğretimi sürecinde en çok kullandıkları yöntem ve tekniklerin birbirinden farklı olduğu görülmektedir.

4. Öğretimi Yapılacak Kelimelerin Belirlenmesi

Araştırmada sınıf öğretmenlerine öğretimi yapılacak kelimelerin nasıl belirlendiği sorulmuştur. Araştırmaya katılan öğretmenlerin bir kısmı (11 kişi) öğretilecek kelimelere öğrenci ile birlikte karar verdiklerini, bir kısmı (8 kişi) öğretilecek kelimelerin öğrenciler tarafından belirlendiğini ve diğer bir kısmı ise (6 kişi) öğretilecek kelimeleri kendilerinin belirlediğini ifade etmişlerdir. Bu konuya yönelik olarak 3, 9, 10 ve 21. katılımcılar görüşlerini şu şekilde aktarmışlardır:

"Anlamı bilinmeyen kelimeleri birlikte belirliyoruz. Çünkü bazen öğrencilerin anlamını bildiklerini zannettikleri kelimeleri aslında bilmediklerini fark ediyorum. O zaman o kelime üzerinde de çalışma yapıyoruz."

"Tabi ki öğrenci belirliyor. Ben onların hangi kelimeleri bilmediklerini nereden bileyim?"

"Öğretimi yapılacak kelimeleri çoğunlukla öğretmen olarak ben belirliyorum."

“Üzerinde çalışacağımız kelimeleri öğrencilerimin belirlemesini istiyorum. Okuma ya da dinleme metinleri ile çalışırken hangi kelimelerin anlamını bilmediklerini soruyorum. Eğer onlar herhangi bir kelime söylemezlerse ben sorular sorarak anlamını yeterince bilmedikleri kelimeleri bulmalarına yardımcı oluyorum. Sonra da o kelimelere yönelik çalışmalar yapıyorum.”

Öğretimi yapılacak kelimelerin belirlenmesinde az da olsa bir grup öğretmenin kelimeleri kendilerinin belirlediği görülmektedir. Oysa hangi kelimeler üzerinde çalışılacağı konusunda öğrencilerin de görüşlerinin alınması önemlidir. Çünkü öğretmen hangi kelimelerin anlamının bilinmediği konusunda yeterince bilgi sahibi olmayabilir.

5. Sınıf Öğretmenlerinin Kelime Öğretiminde Karşılaştıkları Sorunlar

Araştırmada görüşlerine başvurulmuş sınıf öğretmenlerine “Kelime öğretiminde sorun yaşıyor musunuz? Eğer yaşıyorsanız ne tür sorunlar yaşıyorsunuz?” soruları yöneltilmiştir. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğu (20 kişi) kelime öğretiminde sorun yaşadığını, çok az bir kısmı ise (5 kişi) sorun yaşamadığını ifade etmişlerdir. Öğretmenler; soyut kelimelerin öğretiminin zor olması (10 kişi), öğrencilerin öğretilen kelimeyi ilk defa duyması (7 kişi), öğretilen kelimelerin kısa süre içinde unutulması (5 kişi) ve yabancı kökenli kelimelerin öğretimi (2 kişi) konularında sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu konuya yönelik olarak 6 ve 11. katılımcı görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Kelime öğretiminde sıkıntı yaşadığım oluyor. Özellikle soyut kelimelerde zorlanıyorum. Ayrıca öğrencilerin daha önce hiç duymadıkları kelimelerin öğretimi de zor oluyor.”

“Tabi ki sorun yaşadığım oluyor. Ancak benim sorunum kelimeyi nasıl öğreteceğim ile ilgili değil. Kelimeyi bir şekilde öğretiyorum ya da anlamını hissettiriyorum. Ama öğrenciler hemen unutuyorlar. Kelimeyi farklı bir metinde gördüklerinde anlamını hatırlayamıyorlar.”

Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun kelime öğretiminde çeşitli sorunlar yaşamaları, kullandıkları yöntem ve tekniklerin sınırlı olmasından kaynaklanabilir. Kelime öğretiminde yaşanan sorunların nedenlerinden biri de öğretmenlerin daha etkili olduğunu bildikleri halde bazı yöntem ve tekniklere uygulama sürecinde daha az yer vermeleri olabilir.

Kelime öğretiminde sorun yaşadığını belirten öğretmenler, bu sorunların çözümüne yönelik olarak günlük hayattan örnekler verme (9 kişi), görsellerden yararlanma (7 kişi), kelimeye yönelik drama çalışmaları yapma (2 kişi), öğrencilere kelimenin içinde geçtiği hikâyeye yazdırma (2 kişi), yabancı kelimelerin Türkçe karşılıklarını söyleme (1 kişi), kelimeyi belirli aralıklarla tekrar etme (1 kişi) ve gerçek nesnelere dayanarak yararlanma (1 kişi) yollarına başvurduklarını belirtmişlerdir. Bu konuyla ilgili olarak 3, 15 ve 24. katılımcılar şunları ifade etmişlerdir:

“Dilimize yabancı dillerden geçen kelimelerle karşılaştığımda elimden geldiğince, o kelimenin eş anlamlısını veya o kelimelerin Türkçe karşılıklarını öğretmeye çalışıyorum.”

“Öğrencilerin daha önce hiç duymadıkları kelimeleri öğretirken günlük hayattan örnekler veriyorum. Bunun yanında da görsellerden yararlanıyorum.”

“Öğrenciler anlamını bilmedikleri bir kelime ile karşılaştıklarında önce kelimenin anlamını öğrenmelerini sağlıyorum. Sonra kalıcı olması için eğer kelime uygunsa drama çalışması yaptırıyorum. Bazen de yeni öğrenilen kelimeleri tahtaya yazarak bu kelimelerin geçtiği bir hikâyeye yazmalarını istiyorum. Çünkü ne kadar çok kullanılırsa o kadar kalıcı oluyor.”

Araştırmaya katılan öğretmenlerin kelime öğretiminde yaşadıkları sorunlara yönelik çözüm önerileri incelendiğinde, belirtilen önerilerin sınırlı düzeyde kaldığı söylenebilir. Bu durum araştırmaya katılan öğretmenlerin kelime öğretimine yönelik sorunların çözümünde çok yeterli olmadıklarını da ortaya koymaktadır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada, sınıf öğretmenlerinin kelime öğretiminde karşılaştıkları sorunlar ile kullandıkları yöntem ve tekniklerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlar, sınıf öğretmenlerinin kelime öğretiminde kullandıkları yöntem ve tekniklerin yeterince çeşitlilik göstermediğini ortaya koymaktadır. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğunun kelime öğretiminde sözlükten yararlandığı, kelimeyi cümle içinde kullandığı ve kelime-anlam eşleştirme çalışmaları yaptırdığı belirlenmiştir. Bu bağlamda sınıf öğretmenlerinin, kelime öğretiminde farklı yöntem ve teknikleri kullanmaya yeterince açık olmadıkları söylenebilir.

Akyol (2008)'a göre kelime öğretiminde çeşitli, anlamlı ve etkileşimli öğrenme süreçleri oluşturulması gerekmektedir. Öğrencilerin kelimeler üzerinde yeterince düşünmesini sağlamak onların kelimeler ile aralarında deneyim kazanmalarına yardımcı olur. Bu deneyim ile birlikte farklı kelime türleri için farklı öğretim yöntem ve tekniklerinden yararlanılması kelimenin zihinde daha kolay anlamlandırılmasını ve kalıcı olmasını sağlar.

Kelime öğretimi çalışmalarında öncelikle kelimenin metinde geçtiği anlamının sezdirilmesi gerekir. Metin içerisinde kelimenin gelişinden anlam çıkarılmadığı zaman öğrenciler sözlüğe yönlendirilmelidir. Öğrencileri kelimenin anlamını doğrudan sözlükten bulmaya yönlendirmek, onların kelimeler arasında zihinsel bağlar kurmalarını engeller. Ayrıca anlamı yeni öğrenilen kelimelerle ilgili olarak sadece basit cümle kurma çalışmalarının yapılması öğrencilerin söz varlığının gelişmesine yeterli katkı sağlamaz (Foil ve Alber, 2002; Karadüz ve Yıldırım, 2011; Sağır, 2002).

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin kelime öğretiminde kullandıkları yöntem ve teknikleri büyük oranda bireysel çabalarıyla öğrendikleri belirlenmiştir. Lisans eğitimi ve hizmet içi eğitimde öğrenme oranının ise düşük olduğu görülmüştür. Buna göre araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerine, lisans eğitiminde öğrenmeleri gereken bazı yöntem ve teknikler hakkında yeterince bilgi verilmediği söylenebilir. Bu durum kelime öğretiminin sınıf öğretmenlerinin deneyimlerine bağlı olarak değişkenlik gösterebildiğini ortaya koymaktadır. Sınıf öğretmenlerinin bu konuda yeterince deneyim kazanmalarının zaman alacağı düşünüldüğünde bu süreçte öğretmenlerin kelime öğretimine yönelik yaptıkları çalışmaların gerektiği kadar verimli olamayacağı söylenebilir. Wood (2008)'a göre sınıf öğretmenlerinin lisans eğitimlerinde kelime öğretimi konusunda yeterince bilgi sahibi olmaları gerekmektedir.

Araştırma kapsamında görüşüne başvurulmuş sınıf öğretmenleri kelime öğretiminde oyunla öğretim, drama ve görsellerden yararlanma yöntem ve tekniklerinin diğerlerine göre daha etkili olduğunu düşünmektedirler. Ancak bu sonuç ile öğretmenlerin kelime öğretiminde kullandıkları yöntemler karşılaştırıldığında bir çelişki olduğu görülmektedir. Çünkü öğretmenlerin kelime öğretiminde etkili olduğunu düşündükleri yöntem ve teknikleri kullanmadıkları belirlenmiştir. Bu durum bazı yöntem ve tekniklerin uygulanmasının zaman almasından, öğretmenlerin bu yöntem ve tekniklerin uygulama süreci hakkında yeterince bilgi sahibi olmamalarından ya da kalabalık sınıflarda uygulamanın zor olmasından kaynaklanabilir. Araştırmada elde edilen bu bulgu, Karadüz ve Yıldırım (2011) tarafından yapılan ve kelime hazinesinin geliştirilmesinde öğretmenlerin görüş ve uygulamalarını inceleyen çalışma ile paralellik göstermektedir. Ayrıca Berne ve Blachowicz (2008) tarafından yapılan araştırmada da öğretmenlerin kelime öğretiminde en iyi yöntemin hangisi olduğu ve bu yöntemi nasıl uygulayacakları konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları belirlenmiştir.

Araştırmada öğretimi yapılacak kelimelerin çoğunlukla öğretmenlerin yardımıyla ya da öğrenciler tarafından belirlendiği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak araştırmaya katılan öğretmenlerin az da olsa bir bölümünün öğretimi yapılacak kelimeleri kendilerinin belirlediği görülmüştür. Öğretimi yapılacak kelimelerin öğrenciler tarafından belirlenmesi önemlidir. Çünkü öğretmenin, öğrencilerinin hangi kelimelerin anlamını bilmedikleri konusunda bilgi sahibi olması zordur. Öğretimi yapılacak kelimelerin öğretmen tarafından belirlenmesi durumunda yapılan çalışmalar amacına ulaşmayabilir. Ayrıca öğrenilen kelimelerin kalıcı olması için bu konuda öğrencilerin görüşüne başvurulmasının önemli olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerden elde edilen verilere göre öğretimi yapılacak kelimelerin soyut olması, öğrencilerin kelimeyi ilk defa duymaları ve öğrenilen kelimelerin kısa sürede unutulması kelime öğretiminde öğretmenlerin en sık karşılaştığı sorunlardır. Soyut kelimeler ile ilgili sorunların, bu kelimelerin öğretiminde farklı yöntem ve tekniklere başvurulmaması nedeniyle yaşandığı söylenebilir. Ayrıca kelimelerin kısa sürede unutulmasının sebebi, öğretim sürecinde birden çok duyu organına yer verilmemesinden ve bu kelimelerin öğretiminde ezbere dayalı yöntem ve tekniklerin kullanılmasından kaynaklanabilir. Karatay (2007) bu sorunlar için eyleme dayalı iş, oluş ve hareket bildiren kelimelerin öğretiminde, bu eylemin uygulanmasını ve açıklamasının yapılmasını aktif olarak kullanılmayan kelimelerin unutulmasını önlemek amacıyla da düzeye uygun kitaplar belirlenerek bunların öğrenciler tarafından okunmasını önermektedir.

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenleri, kelime öğretiminde karşılaştıkları sorunların çözümüne yönelik olarak günlük hayattan örnekler verdiklerini, görsellerden yararlandıklarını ve drama çalışmaları yaptıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin yaptıkları bu çalışmaların öğrenilen kelimelerin kalıcı olmasına katkı sağlayacağı söylenebilir. Tierney ve Readence (2000)'a göre bir kelime ile ilgili herhangi bir deneyim yaşanması o kelimenin kolay öğrenilmesinde ve zihinde kalıcı olmasında önemli rol oynamaktadır. Kelimelerin mümkün olduğunca fazla duyu organıyla algılanması, öğretimin daha etkili olmasını sağlar (Çeçen, 2007). Ayrıca kelime öğretiminde, çeşitli görseller kullanılması ve drama çalışmaları yapılması kelimenin somutlaşmasına yardımcı olur ve kelimeyi soyut olmaktan çıkarır. Kelimenin anlamı ile görsel arasında bir bağ kurma kelimenin zihinde kodlanmasına yardımcı olur (Sadoski, 2005).

Sonuç olarak araştırma kapsamında görüşlerine başvuru sınıf öğretmenlerinin kelime öğretiminde mümkün olduğunca farklı yöntem ve teknikleri kullanmadıkları, bu yöntem ve tekniklerin uygulanması konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıkları, bu nedenle kelime öğretimi sürecinde bazı sorunlar yaşadıkları belirlenmiştir. Araştırmadan elde edilen bu sonuçlar öğretmenlerin lisans döneminde ve hizmet içi eğitimlerde etkili kelime öğretimi için gerekli bilgi ve becerileri kazanmalarına yönelik çalışmalar yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu çalışmalarla öğretmenlerin, kelime dağarcığının gelişimi ve etkililiği hakkında daha detaylı bilgi edinmeleri sağlanmalıdır.

Öğrencilerin pasif kelime dağarcıklarının aktif hale getirilmesi için kelime öğretimi süreci daha etkili hale getirilmelidir. Öğrencilerin pasif kelime dağarcıklarını kullanmalarına olanak sağlayacak çeşitli öğrenme ortamları hazırlanmalıdır. Bunun için konuşma ve yazma çalışmalarından yararlanılmalıdır. Bununla birlikte kelime dağarcığının zenginliği ile okuduğunu anlama becerisi arasındaki ilişki göz önüne alındığında, öğrencilerin kelime dağarcıklarının geliştirilmesi için farklı türlerde okuma çalışmaları yapmalarını teşvik edilmelidir.

Kaynakça

- Acat, M. B. (2008). Anlamı bilinmeyen kelimelerin öğretiminde kavram haritalarının etkililiği. *Eğitim Araştırmaları*, 33, 1-16.
- Aksan, D. (1990). *Her yönüyle dil: ana çizgileriyle dilbilim I*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Akyol, H. (1997). Kelime öğretimi. *Millî Eğitim Dergisi*. 134.
- Akyol, H. (2008). *Türkçe ilk okuma yazma öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Akyol, H. ve Temur, T. (2007). Kelime hazinesinin geliştirilmesi, Kırkkılıç, A. ve Akyol, H (Ed.), *İlköğretimde türkçe öğretimi*(s.195-232), Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Barın, E. ve Demir, C. (2006). *Türk dil bilgisi 1, ses bilgisi*. Ankara: Öncü Kitap.
- Berne, J. I., & Blachowicz, C. L. Z. (2008). What reading teachers say about vocabulary instruction: Voices from the classroom. *The Reading Teacher*, 62(4), 314-323.

- Biemiller, A. (2003). Vocabulary: needed if more children are to read well. *Reading Psychology*, 24: 323–335.
- Biemiller, A. & Boote, C. (2006). An effective method for building meaning vocabulary in primary grades. *Journal of Educational Psychology*, 98(1), 44–62.
- Çeçen, M. A. (2007). Kelime hazinesinin geliştirilmesinde dikkat edilmesi gereken hususlar. *Journal of Turkish Linguistics*, 1(1), 116-137.
- Çetinkaya, Z. (2005). Basit tekrar ve alıştırmalar yoluyla sözcük öğretimi. *Dil Dergisi*, 130, 67-84.
- Foil, C. R. & Alber, S. R. (2002). Fun and effective ways to build your students' vocabulary. *Intervention in school and clinic*, 37(3), 131-139.
- Gardner, D. (2007). Children's immediate understanding of vocabulary: contexts and dictionary definitions. *Reading Psychology*, 28, 331–373.
- Gill, S. R. (2007). Learning about word parts with kidspiration. *The Reading Teacher*, 61(1). 79–84.
- Güteryüz, H. (2006). *Yaratıcı çocuk edebiyatı*, (3. Basım) Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Hedrick, W. B., Harmon, J. M. & Wood, K. (2008). Prominent Content Vocabulary Strategies and What Secondary Preservice Teachers Think About Them, *Reading Psychology*, 29, 443–470.
- İnce, H. G. (2006). *Türkçede kelime öğretimi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- İpek, N. ve Bilgin, A. (2007). İlköğretim çağı çocuklarında kelime dağarcığı gelişimi. *İlköğretim Online*, 6 (3), 344-365. <http://ilkogretim-online.org.tr/vol6say3/v6s3m26.pdf> adresinden 22 Ağustos 2011 tarihinden indirilmiştir.
- Joshi, R. M. (2005). Vocabulary: a critical component of comprehension. *Reading & Writing Quarterly*, 21, 209–219.
- Karadüz, A. ve Yıldırım, İ. (2011). Kelime hazinesinin geliştirilmesinde öğretmenlerin görüş ve uygulamaları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 961-984.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Karatay, H. (2007). Kelime öğretimi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(1), 141-153.
- Nelson, J. R. & Stage, S. A. (2007). Fostering the Development of Vocabulary Knowledge and Reading Comprehension Though Contextually-Based Multiple Meaning Vocabulary Instruction. *Education and Treatment of Children*. 30(1), 1-22.
- Nguyen, T.H. & Khuat, T.N. (2003). Learning Vocabulary Through Games, *Asian EFL Journal Quarterly* 5(4). Retrieved July 15, 2011, from http://asian-efl-journal.com/dec_03_vn.pdf
- Özbay, M. ve Melanlıoğlu, D. (2008). Türkçe eğitiminde kelime hazinesinin önemi, *Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 5(1), 30-45.
- Rupley, W. H. & Nichols, W. D. (2005). Vocabulary instruction for the struggling reader, *Reading & Writing Quarterly*, 21, 239–260.
- Sadoski, M. (2005). A dual coding view of vocabulary learning. *Reading & Writing Quarterly*, 21, 221–238.
- Sağır, M. (2002). *İlköğretim okullarında Türkçe dil bilgisi öğretimi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Sever, S. (2004). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sinatra, R. (2008). Creating a culture of vocabulary acquisition for children living in poverty, *Journal of Children and Poverty*, 14(2), 173-192.

- Temur, T. (2006). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin yazı dilindeki kelime hazinelerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Tierne, R. J. & Readence, J. E. (2000). *Reading strategies and practices: A compendium* (Fifth Edition), Allyn and Bacon. MA: A Pearson Education Company.
- Vardar, B. (1998). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. İstanbul: ABC Kitap evi.
- Venetis, A. (1999). *Teaching vocabulary: Within the context of literature and reading or through isolated word lists*, Unpublished master thesis, Kean University, Union, New Jersey.
- Vygotsky, L. S. (1998). *Düşünce ve dil* (S.Koray, Çeviren). İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Yangın, B. (2002). *Kuramdan uygulamaya Türkçe öğretimi*. Ankara: Dersal Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Extended Abstract

Determining Primary School Teachers' Use of Methods/Techniques while Teaching Vocabulary and the Problems They Encounter

Vocabulary development is important in terms of individuals' development of linguistic, mental, social and communicative skills. Expressing thoughts correctly, having a more healthy communication with others and using the language efficiently with a good comprehension of language is dependent on individuals' extensive vocabulary knowledge.

The variety of methods and techniques that teachers use in teaching vocabulary is a crucial and efficient variable in improving students' vocabulary. From this point of view in this study it is aimed to identify the method and techniques that teachers use in teaching vocabulary and the problems they encounter. Findings of the study and the suggestions according to the results are considered to be significant in terms of more efficient and productive vocabulary teaching.

In the research study, the descriptive model was used to present the existing fact much the same. Qualitative research method was used in collecting, analyzing and interpreting the data. The study was carried out with 25 primary school teachers from Ankara. The data was collected through an interview form consisting semi-structured questions. The data was recorded and investigated through descriptive and content analysis techniques.

In the study, first of all, researchers prepared the questions of interviews with the teachers. Three subject area experts' views on interview questions were taken. Then two of the primary school teachers were pre-interviewed and the questions took their final shape. The data was recorded and then it was transcribed. This written format of data was placed in the matrix and coded. Then how often the information was repeated was examined. Also the findings were supported by the teachers' answers.

Findings revealed that the method and techniques that the teachers use in teaching vocabulary didn't show variety. It was determined that in teaching vocabulary a great majority of teachers make students use of dictionaries, match the words with their meanings and use the new words in a sentence. So it can be said that the primary school teachers are not open enough to use different method and techniques in vocabulary teaching.

It was found that the teachers learned the method and techniques they use in vocabulary teaching on their own efforts. It was seen that this rate was low in undergraduate studies and in service training. It can be said that teachers don't have enough knowledge about some method and techniques that they should have learned in undergraduate study. This situation reveals that teaching vocabulary may vary

from teacher to teacher dependent on their experiences. As becoming experienced in vocabulary teaching takes a long period of time, within this period teachers won't be able to be successful and productive sufficiently in vocabulary teaching.

It is concluded that the words to be taught are usually chosen by the students or by the help of the teachers. It can be said that this provide a permanent learning of vocabulary. Only a few of the teachers' choosing the words themselves occurs as a negative situation.

The study reveals that the words to be taught are abstract and the students heard them for the first time so they forget them in a short time are the most common problems of teachers in vocabulary teaching. It can be said that the problems with the abstract words result from not using different kinds of methods and techniques in teaching these words. Also the reason of forgetting the words in a short time may be the result of using the memorization based method and techniques and not addressing more than one sense in teaching. Primary school teachers indicate that they give examples from real life, use visuals and drama as a solution to their problems in teaching vocabulary. These studies of teachers can be said to be effective for students in learning the vocabulary permanently.

The study reveals that the preschool teachers don't use different kinds of methods and techniques as far as possible, they don't have enough knowledge about implementation of these method and techniques and therefore they have some difficulty in teaching vocabulary process.

Vocabulary teaching process should be more efficient in order to activate the students' passive vocabulary. Different learning environment should be available for the students to provide opportunity of using their passive vocabulary. Therefore speaking and writing activities should be used. In addition to this considering the relation between the vocabulary knowledge and reading achievement, students should be encouraged to do different sort of reading practices.